

Gecəni Şeyx Heydər də yaxşı yatmamışdı. O da fikir içində demək olar ki, səhərə qədər vurnuxmuş, səhərki döyüşün necə olacağını, hansı nəticələr verəcəyini götür-qoy eləmişdi. Hər halda yaxşı bilirdi ki, Yadigar Mirzə Uzun Həsənin ordusuna qarşı kifayət qədər güc gətirib. Üstəlik də onun qüvvələri Osmanlı sultanının səyi ilə silahlanmış qədərincə təcrübə görmüş döyüşçülərdən təşkil olunmuşdu. Bütün bunların heç birisi Şeyx Heydər üçün bir can qorxusu yaratmadı. Onu düşündürən tamam başqa məsələlər idi.

Əvvəla, bu döyüş Uzun Həsənlə birbaşa onun düşməni arasında deyildi. Ata-oğul qarşılaşacaqdı. Şeyx Heydər də yaxşı bilirdi ki, artıq Uzun Həsən üstündə yeriyən oğluna heç bir güzəştə getmək fikrində deyil. Ona görə də bu döyüş qəti bir döyüş olacaq, heç şübhəsiz, tərəflər arasında ağır itkilər yaradacaqdı. Uzun Həsənin itirəcəyi qüvvələrin gələcəkdə hansı fəsadlara səbəb olacağını da yaxşı başa düşürdü. II Mehmet əslində, Yadigar Mirzəni qabağa verməklə, özünün Uzun Həsənlə qarşılaşacağı zamana hazırlıq məqsədi güdürdü. Belə ki, ata-oğul qarşılaşmasında Yadigar Mirzə qalib gəlsə, çox yaxşı, yox, əgər Uzun Həsən qalib gəlsə, bu qələbə elə onun məglubiyyyatına bərabər olacaqdı. Və gələcəkdə Uzun Həsənin taleyini bu döyüş həll eləməli idi. Əsas qüvvələri ehtiyatda saxlayan II Mehmet Yadigar Mirzədə qarşılaşma ilə əziləcək ordunun nəfəsini asanlıqla kəsəcəkdi. Bütün bunları Şeyx Heydər yaxşı başa düşürdü. Bu başa düşdüklərindən əlavə onu bir başqa məsələ də narahat edirdi. Əgər Uzun Həsən sabahki döyüşdə qəflətən fikrini dəyişib Yadigar Mirzənin üzərinə onu göndərsəydi, onda Şeyx Heydər məcburiyyət qarşısında Yadigar Mirzə ilə savaşın taleyini həll eləməli idi.



Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

bir söz yayılmışdı ki, Uzun Həsən özünə varis kimi həm bacısı oğlu, həm də kürekəni olan Şeyx Heydəri görür. Bu da şübhəsiz, Bayandırlar nəslini qane eləmirdi.

Hər halda Şeyx Heydər Uzun Həsən hakimiyyətinə axıracan sədaqətlə xidmət etmək düşüncəsində tərəddüd göstərmirdi. Onun düşüncəsinə görə hakimiyyət niyyəti ilə hökmədara xəyanət eləmək dünyadan ən alçaq bir hərəkəti olardı. Cənki o, öz müridlərinə tutduqları yolda sədaqətlə olmayı təlqin edirdi. Hər hansı bir xəyanətin heç vaxt bağışlanmayağını dəfələrlə demişdi. Elə bu səbəbdən də o, özü hökmədara axıracan sədaqətlə olmayı daha üstün bilirdi.

Şeyx Heydərin yaxşı yadında idi. Diyarbəkirde son günlərini yaşayan Sara xatun bir zaman ona demişdi:

- Biz çox uzun yol gəldik. Gəldiyimiz yolda çox bələlər gördük, amma məqsəd və məramımız halal olduğundan Ağqoyunlular üçün bir səltənət qurduq. İndi bu səltənəti gərək etibarlı əller elə qoruya-

səsiniz-sədanız gələndə, yağılarınızın dizləri titrəyəcək.

Şeyx Heydər nənəsi Sara xatunun dualarından elə vəcdə gəldi ki, onun başını sinəsinə çəkdi. Alnından sonra da ağappaq saçlarından öpdü. Sonra da daha nə deyəcəyinin fərqinə varmadı. Elə qəlbindən süzülüb gələn duyğularını dilinə gətirdi:

- Aləmlərin anasının dediklərini mən haqqın sədasi kimi eşitdim. Bilirəm ki, Tanrının işığı Aləmlərin anasının varlığına nur səpməsəydi, o, bu sözləri deyə bilməzdi. Mən də məndən sonra gələn nəslimiz də hər vaxt Ağqoyunlu səltənətinə sadiq olmaqla, bu ocağın işığını sönüməyə qoymayacaq. Amma o zaman ki, hiss eləsək bu səltənəti yad əller qamarlamaq istəyir, onda sinəmizi qabaga verərik, ölümümüzü şərəflə qarşılayarıq, qələbəmizi isə haqqın halal payı kimi qəbul edərik.

Şeyx Heydər ayağa qalxdı, bir qədər geri çökildi. Sanki Sara xatundan ayrılib getmək istəmirdi. Amma Sara xatun ona getməsini işarə elədi. Şeyx Heydər

onun ocağında dini və dünyəvi elmləri öyrənmiş, xüsusilə, coğrafiyanı, eləcə də, insanların düşüncə aləmini öyrənməyə müvəffəq olmuşdu. Əslində, onun ən çətin məqamlarda qansız hökmədarlarla qarşılaşanda, çətin məqamlarda inamlı olmasının səbəbi də bu idi. Sara xatun qarşılaşdığı adamların niyyətini bir neçə kəlmədən sonra aydın başa düşürdü. Bir zaman Sultan II Mehmetin sarayında onun səhbət zamanı da Sultanın niyyətini aydın anlamışdı. Sultan ona ana desə də, uzunmüddətli müqavilə bağlaşa da, onun nə vaxtsa, dediklərinə dönük çıxacağını da məqamında anlamışdı. Elə bu səbəbdən də oğluna - Uzun Həsənə təkrar-təkrar anlatmışdı ki, təkcə Bayandırlar nəslinə güvənməsin. Ağqoyunlular səltənetinə tabe olan ərazilərdəki güclü nəsilləri özünə bağlaşın. Bu yolda lazım gələndə, qohumluq əlaqələrindən çəkinməsin. Ağillillarına, bacarıqlılara mənsəb versin. Yalan olmayan vədlərden də çəkinməsin. Sara xatun yaxşı bilirdi ki, əgər Uzun Həsən onun bu dediklərinə əməl eləyə bilsə, onda hakimiyyəti də uzun çəkəcək. Ölək içəridən sarsıntılar məruz qalmayacaq. Əslində elə Şeyx Səfiyəddin ocağı ilə Bayandırlar nəslinin qohumluğunun kökündə de Sara xatunun niyyətləri dayanmışdı. O, vaxtında hiss eləmişdi ki, Ərdəbil oğacına yaxın olmaq səltənəti ikiqat gücləndirmək deməkdir.

Şeyx Heydər indi bunları düşündükə nənəsinin necə bir ağıl sahibi olduğunu heyran olurdu. Anlayırdı ki, bu qüdrətli qadın heyatda yaşadığı zaman üçün dünyadan ən nadir simalarından biri olub. Çox böyük əraziləri özünə tabe eləmiş Ağqoyunluların bəxt ulduzu elə Sara xatun imiş.

Bir anlığa Şeyxin ruhuna bir kədər çökdü. Düşündü ki, görəsən Sara xatun sağlam olsayıdı, onun Yadigar Mirzə ilə qarşılaşmasına xeyir-dua verərdimi, axı Yadigar Mirzə də onun nəvəsi idi, və

İKİ SAH, İKİ SULTAN

(romandan parçalar)

(Əvvəli ötən sayalarımızda)

Yadigar Mirzənin qüvvələri ilə özünün tərəfdarları arasındaki güc nisbətini düşünəndə, müəyyən fərqləri aydın görürdü. Belə ki, Yadigar Mirzənin tabeliyində olan qüvvələr müəyyən qənimət naminə cəmləşmiş, qələbə əvəzində döyüdən sonra müəyyən pay almaq niyyətində idilər. Amma öz tərəfdarları əqidə və inamlı Şeyx Heydərin ətrafında birləşmişdi. Onların hər biri Şeyx Heydərin və əslində, Şeyx Səfiyəddin ocağının yolunda qurban getməyə hazır idilər. Baxmayaraq ki, Yadigar Mirzənin silah sarıdan üstünlüyü var idi, amma inam sarıdan Şeyx Heydərin qüvvələri daha güclü idi. Onların hər biri son damlasına qədər vuruşmaq əzmində olmaqla bərabər bu yolda ölməyi də özlərinə şərəf bilib, bu ölümü çox üstün tuturdular.

Beləliklə, Şeyx Heydərin sayəsində Ağqoyunluların qələbəsi onun üçün demək olar ki, şübhə doğurmurdu. Pis orası idi ki, sabah qəflətən Uzun Həsən onu Yadigar Mirzənin üzərinə göndərə bildirdi. Bu da Ağqoyunuşun şahının oğlunun onun meydanda ölümü ilə nəticələnəcəkdi. Bax, Şeyx Heydər bunu istəmirdi. Bildirdi ki, Bayandırlar nəslinin xeyli hissəsi, xüsusilə də, hakimiyyətdən narazı olan tərəflər Yadigar Mirzənin qələbəsinə ümidi bəsləyir. Döyüdə onun öldürüləməsi onların Şeyx Heydəre münasibətində dəyişiklik yaradacaq və müxtəlif şayiələr baş alıb gedəcəkdi. Onsuz da indidən camaat arasında belə

sun ki, mənim də o dünyada sümüklərim sizildəməsin.

Şeyx Heydər irəli yeriyib nənəsinin hər iki elini tutdu, üzünü yaxınaşdırıldı. Ayrılmış, damarları çıxmış əller onun üzündə, gözündə gəzdi, hələ bir saçına siğal da çəkdi.

Həmin anlarda Şeyx Heydər sanki Sara xatunun nə düşündüyünü hiss etdi. Əslində elə Sara xatun da öz əllerinin təması ilə nəvəsinin varlığından hansı hissələrin keçidiyi duymaq istəyirdi.

Şeyx Heydər Sara xatunun nigaranlığını yaxşı başa düşürdü.

- Ulu babam pir Əli bəy Bayandırın hüzuruna ərz edərən ki, Şeyx Səfiyəddin ocağı hər vaxt Ağqoyunlular səltənətinin keşiyində olacaq. Qoy babam Cəlaləddin Əli bəyin də ruhu hər vaxt aram olsun. Bizi dən heç bir nigaranlılıq olmasın.

Sara xatun Şeyx Heydərin sözlərinin cana gəldi, gözləri də işiqlandı. Cənki onun səmimiyyətlə danişdığını hiss etmişdi. Ona görə də o da qəlbindən keçən dualarını Şeyx Heydərdən əsrirəmədi:

- Nə qədər halal olsanız ocağınızın işığı bir o qədər sənməyəcək. Hələ onu da deyim ki, sizin ocağınızın daha gur yanacağı bir zaman gələcək. Bu ocağın işığı bütün aləmi bütüyəcək. Bu ocağın işiqçisi kim olsa, onun adı gələndə Tanrı öz məlekələri ilə ətrafa nur saçacaq. Düşmənləriniz adınızın önündə diz çökəcək,

dönüb gedərkən, Sara xatunun dediyi sözleri də aydın eşitdi:

- Get, Tanrı üstünüzdə yar olsun. Bir olan haqqın bildiyinin hamisini biz insanlar bile bilmərik. Bizim bildiyimiz onun bildiyinin cüzi bir hissəsidir. Hər zaman haqlı olmağınız sizin üzünən dayağı olacaq.

Şeyx Heydər Sara xatunun yavaşa bitən sözlərinin sonunu da eşitdi. Və bayırda çıxdı. İndi onun gözlərində dünya aləm elə işıqlı görünürdü ki, sanki o, təkcə indiki zamanı yox, gələcəyi də görürdü.

Özü ilə Sara xatunun arasında olan səhətin təfsilatını o, heç kimə deməmişdi. Amma hər vaxt fikirləri qarşıında, hiss eləyəndə ki, zaman işləri dolaşdırır, onda nənəsinin dediyi sözlər xəyalında canlanırı. Və sanki Sara xatunun özü ilə üzbəüz dayanırı.

Sara xatun Şeyx Heydərin yerindən səhətin təfsilatını o, heç kimə deməmişdi. Amma hər vaxt fikirləri qarşıında, hiss eləyəndə ki, zaman işləri dolaşdırır, onda nənəsinin dediyi sözlər xəyalında canlanırı. Və sanki Sara xatunun özü ilə üzbəüz dayanırı.

Həqiqətən də Sara xatunda bir pirlilik, öncəgörəməklik vardi. Sara xatun atası pir Əli Bayandırın tərbiyəsi ilə böyükən elə

həm də birbaşa Bayandırlar nəslinin övladı idi. Amma bu tərəddüdü duygular onun ruhundan bir külək kimi keçib getdi. Tez də özünü cəmlədi. Elə bil ki, Sara xatun onun gözlərinin önünə gəldi. Nənəsinin nurlu siması onunla üzbəüz dayanmışdı. Şeyx Heydər xəyalından boyلانan bu nurlu simaya açıq və aydın nəzərlə baxdı. Onun nə deyəcəyini hələ deməmişdən əvvəl bilmək istədi.

Sara xatun onun xəyalında sonuncu dəfə gördüyü görkəmdə idi. Yenə ona inamlı və sevgi ilə baxındı. Şeyx Heydər elə gəldi ki, yenə onun dodaqları asta-asta tərpənir: «Bu haqq yoludur, haqq yolunda vuruşmaqdən çəkinmə. Bu döyüdə qələbə haqli olacaq. Haqlı olan kəsi gələcək nəsillər rəhmətlə xatirəyərlər».

Birdən Şeyx Heydər yerindən sıçrayıb qalxdı. Özünü o qədər qıvrıq və güclü hiss etdi ki, sanki dağa əl atsaydı, dağı yerindən oynadardı, qılıncını qayaya çırpsa, qaya parçalanardı.

Şeyx Heydər üzünü göye tutdu. Ay par-par yansa da, ulduzlar çəkilmişdi. Səhər işə çıxdı. Baxın, ona tərəf gələməkdə idi. Bir azdan üfüq qızaracaq, dan yerine səda düşəcək. Günəş aləmi nura boyayacaqdı.

Şeyx Heydər qətiyyətlə vuruşacaq. Bayandırlar nəslinin üzərinə əsən, özü də uzaqlardan əsən bu acı küləkləri qılıncının gücünə kəsib doğarayacaqdı. Qəti bir inamlı bayırda çıxdı. Hələ hər tərəfdə sakitlik idi.